

Parzych Krzysztof, Walczak Paulina, Gotowski Rafał. The attractiveness of polish geological museums. *Journal of Education, Health and Sport*. 2017;7(6):1011-1026. eISSN 2391-8306.
DOI <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.1170982>
<http://ojs.ukw.edu.pl/index.php/johs/article/view/5272>

The journal has had 7 points in Ministry of Science and Higher Education parametric evaluation. Part B item 1223 (26.01.2017).
1223 Journal of Education, Health and Sport eISSN 2391-8306 7

© The Author (s) 2017;

This article is published with open access at Licensee Open Journal Systems of Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz, Poland
Open Access. This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Noncommercial License which permits any noncommercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author(s) and source are credited. This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited. This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.

The authors declare that there is no conflict of interests regarding the publication of this paper.
Received: 22.06.2017. Revised 23.06.2017. Accepted: 24.06.2017.

The attractiveness of polish geological museums

Atrakcyjność turystyczna polskich muzeów geologicznych

Krzysztof Parzych⁽¹⁾, Paulina Walczak⁽¹⁾,
Rafał Gotowski⁽²⁾

- (1) Instytut Geografii, Akademia Pomorska w Słupsku
(2) Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Key words: tourist attractiveness, museum, geological museum

Słowa kluczowe: atrakcyjność turystyczna, muzeum, muzeum geologiczne

Abstract

The Geological and natural museums to the oldest museum objects in Poland. Their rise is associated more often with another person who is not able to meet the expectations of others. The attractiveness of geological museums from a variety of collections, accompanied by exhibitions, films, slides with the use of multimedia techniques, has become extremely attractive to visitors. In Poland there are currently 56 other objects, including arrangements of exhibits of geological specimens. The most visited are the objects with an open exhibition: the Museum of Krakow's Saltworks in Wieliczka, the Tatra Museum and the Museum of Natural History in Międzyzdroje.

Streszczenie

W niniejszym opracowaniu dokonano analizy historii rozwoju oraz atrakcyjności geoturystycznej polskich muzeów geologicznych z uwzględnieniem ich zbiorów. W drugiej części opracowania dokonano oceny frekwencji turystów w muzeach geologicznych. Ze względu na brak wyczerpujących danych dokonano szacunkowej charakterystyki ruchu turystycznego w wybranych obiektach.

Wstęp

Muzea geologiczne istnieją na ziemiach polskich przeszło 200 lat. Rozwijały się wraz z początkiem gromadzenia różnych eksponatów geologicznych. Obecnie w Polsce istnieje 20 muzeów typowo geologicznych oraz 56 z ekspozycją geologiczną. Niezmiennie, od setek lat pełnią tę samą funkcję: gromadzą zbiory, konserwują je, udostępniają do badań naukowych oraz prowadzą działalność edukacyjną. Mają istotne znaczenie w procesie kształtowania świadomości znaczenia dziedzictwa geologicznego oraz gruntownie oraz poszerzają wiedzę na temat historii i budowy Ziemi. Współcześnie, wraz z rozwojem technik multimedialnych oraz nowymi sposobami aranżacji ekspozycji i wnętrz, stają się też często miejscem spędzania czasu wolnego, wzbogaconego o zdobywanie nowych informacji. W literaturze przedmiotu można spotkać wiele opracowań dotyczących muzeów geologicznych (Jakubowski 2009, Jodłowski 2012, Kopczyński 2009, Krzeszowska, Machłajewska 2012, Manecki 2009, Mizerski 2016, Mizerski, Urban 2006, Pieńkowski 2011, Rottermund 2005, Skoczyła 2009, Słomka, Mayer 2011). Publikacje te dotyczą najczęściej funkcji naukowej i edukacyjnej muzeów geologicznych oraz analizy atrakcyjności konkretnych obiektów muzealnych.

Celem niniejszego opracowania jest analiza ilościowa ocena atrakcyjności zbiorów muzeów geologicznych w Polsce. Ponadto problem badawczy sprowadza się do odpowiedzi na pytania: Czy i w jakim stopniu polskie muzea geologiczne są atrakcyjne z punktu widzenia atrakcyjności geoturystycznej oraz w relacji do innych obiektów geoturystycznych? Czy współczesne muzea geologiczne posiadają walory atrakcyjne dla współczesnego turysty, odwiedzającego?

Analiza rozmieszczenia muzeów geologicznych w Polsce

Muzea przyrodnicze najwcześniej powstawały w Europie. Jednym z pierwszych było Muzeum w Bolonii, w którym gromadzone były zbiory Ulissesa Aldrovandiego, słynnego włoskiego humanisty, lekarza oraz przyrodnika okresu odrodzenia (Oszujca i inni 2013).

We Francji, około roku 1626 powstało jedno z największych na świecie muzeów przyrodniczych, które później przekształciło się w Narodowe Muzeum Historii Naturalnej. W Polsce pierwsze próby gromadzenia zbiorów przyrodniczych przypadają na XIX wiek, wówczas trofea myśliwskie zaczęły zdobić ściany pomieszczeń, np. Zameczku Myśliwskiego w Promnicach. Wraz z rozwojem wiedzy oraz techniki kolekcje powiększały się i spontaniczne

kolekcjonerstwo przekształciło się w muzealnictwo. Zmiany te nastąpiły na przełomie wieku XIX i XX. Po wielu latach starań o powołanie Narodowego Muzeum Historii Naturalnej powstało jedno z najbardziej znaczących w Polsce muzeów przyrodniczych. Dnia 7 maja 1919 otwarto Dział Zoologiczny Narodowego Muzeum Przyrodniczego, 2 lata później został on przekształcony w Polskie Państwowe Muzeum Przyrodnicze, a w 1928 roku w Państwowe Muzeum Zoologiczne.

Początkowo działalność koncentrowała się na gromadzeniu głównie skamieniałości, minerałów oraz kolekcji roślin i zwierząt. W związku z prowadzoną równoległe działalnością naukową, rozwojem wiedzy, zbiory powiększały się. Wiązało się z tym zatrudnianie coraz większej liczby osób odpowiedzialnych za opiekę konserwatorską, angażowanie naukowców oraz specjalistów do badań naukowych. Istotne zmiany w muzealnictwie przyrodniczym związane były z postacią Karola Linneusza.

Współczesne muzea przyrodnicze należą do Europejskiej Przestrzeni Badawczej. Została ona utworzona w celu lepszego przepływu wiedzy oraz współpracy w ramach rozmaitych projektów naukowych. Jednym z nich jest SYNTHESYS, w którym uczestniczy 20 instytucji muzealnych z 11 krajów Unii Europejskiej. Polskę reprezentuje Muzeum i Instytut Zoologii PAN w Warszawie. Obiekty skupione wokół SYNTHESIS tworzą swego rodzaju „wirtualne” muzeum, w którym gromadzone są kolekcje botaniczne, zoologiczne, geologiczne oraz paleontologiczne (łącznie posiadają w swoim zbiorze 337 milionów eksponatów).

Historia muzeów geologicznych wiąże się immanentnie z historią powstania muzeów przyrodniczych (ich początek sięga epoki średniowiecza). Pierwszym Muzeum w Polsce, w którym gromadzono okazy geologiczne było Muzeum Uniwersytetu Geologicznego w Krakowie. Powstało ono już w 1782 roku. W 1812 zostało założone Muzeum Geologiczne Instytutu Nauk Geologicznych im. Henryka Teisseyre we Wrocławiu, które kontynuowało działalność powstałego w 1812 Gabinetu Mineralogicznego oraz Muzeum Geologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego (1897-1945). Inicjatorem Gabinetu Mineralogicznego był geolog, geograf oraz pierwszy profesor geologii Uniwersytetu Wrocławskiego - Karl von Raumer (1783-1865), a gromadzone w nim zbiory ograniczały się do minerałów, skał i skamieniałości roślin i zwierząt.

Bardzo ważną placówką było Muzeum Ziemi w Warszawie, które zostało powołane w 1932 roku. Jego działalność była oparta o tradycje Towarzystwa Muzeum Ziemi. Od samego początku

jego celem było stworzenie nowoczesnego muzeum geologicznego, które łączyłoby funkcje naukowe i edukacyjne. . Wśród inicjatorów Muzeum Ziemi znaleźli się najznamienitsi wówczas geolodzy: Jan Czarnocki, Roman Kozłowski, czy też Stanisław Małkowski.

W Krakowie rozpoczęto gromadzić kolekcje geologiczne wraz z powstaniem w 1919 roku Akademii Górniczej, a w 1920 roku Zakładu Geologii Ogólnej i Paleontologii, którego kierownikiem był polski geolog - prof. dr Walery Götzel.

Jednymi z najmłodszych muzeów geologicznych w Polsce są: Muzeum Bursztynu w Gdyni oraz Muzeum Geologiczne Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Łódzkiego - oba powstały w 2000 r. W łódzkim muzeum gromadzone są okazy z różnych regionów świata: kryształy, minerały oraz skamieniałości z regionu oraz okolic. W 2001 roku zostało powołane Muzeum Kamieni w Kamieniu Pomorskim.

Najmłodszą, powstałą w 2010 instytucją z ekspozycją geologiczną jest Muzeum Kopalni Rudy Niklu w Żąbkowicach Śląskich, które kolekcjonuje głównie minerały wydobyte w kopalni.

Tab.1. Rozwój polskich muzeów geologicznych w układzie chronologicznym

Rok powstania	Nazwa jednostki
1782	Muzeum Zoologiczne Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie
	Muzeum Instytutu Nauk Geologicznych UJ w Krakowie
1812	Muzeum Geologiczne Instytutu Nauk Geologicznych im. Henryka Teisseyre we Wrocławiu
1865	Muzeum Przyrodnicze Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie
1879	Muzeum Miedzi (oddział Muzeum Bitwy Legnickiej w Legnickim Polu) w Legnicy
1888	Muzeum Tatrzańskie im. dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem
1900	Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej w Kaliszu
1908	Muzeum Narodowe w Kielcach
	Muzeum w Wałbrzychu (oddział Muzeum Przemysłu i Techniki)
1912	Muzeum Miejskie „SztYGarka” w Dąbrowie Górniczej
1919	Muzeum Geologiczne P.I.G. w Warszawie
1920	Muzeum Geologiczne Wydziału Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska AGH w Krakowie
1922	Muzeum Przyrodniczo-Leśne Białowieskiego Parku Narodowego w Białowieży
	Muzeum Regionalne w Jaworze
1925	Muzeum Wiedzy o Środowisku Zakładu Badań Środowiska Rolniczego i Leśnego PAN w Poznaniu
1926	Muzeum Ślązańskie w Sobótce
1929	Muzeum Regionalne „Dom Grecki” w Myślenicach
1932	Muzeum Ziemi w Warszawie
1948	Muzeum Północno-Mazowieckie w Łomży
1951	Muzeum Żup Krakowskich w Wieliczce
1953	Muzeum Okręgowe w Koninie

1954	Muzeum Klasztorne oo. Cystersów w Szczyrzycach
1956	Muzeum Okręgowe w Suwałkach
1957	Muzeum Regionalne Ziemi Pyzdrskiej w Pyzdrach
1961	Muzeum Przyrodnicze Wolińskiego Parku Narodowego im. prof. dr. Adama Wodziczki w Międzyzdrojach
	Muzeum Regionalne w Szydłowie
	Muzeum Geologii Złóż Politechniki Śląskiej im. Czesława Poborskiego w Gliwicach
	Muzeum Geologiczne im. Stanisława Józefa Thugutta, Wydział Geologii UW w Warszawie
1963	Muzeum Geologiczne przy Oddziale Świętokrzyskim PIG w Kielcach
1964	Muzeum Czynu Powstańczego (oddział Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu) na Górze Świętej Anny
1965	Muzeum Przyrodnicze im. Władysława Szafera w Ojcowie
1966	Muzeum Regionalne w Łęcznej
1967	Zespół Zamkowo-Pałacowy w Baranowie Sandomierskim
	Muzeum Przyrodnicze w Jeleniej Górze
	Muzeum Regionalne w Łukowie
1968	Muzeum Przyrodnicze Bieszczadzkiego Parku Narodowego w Ustrzykach Dolnych
	Muzeum Ewolucji Instytutu Paleobiologii PAN w Warszawie
1971	Społeczne Muzeum Regionalne im. Zygmunta Leśniaka Towarzystwa Miłośników Ziemi Strzyżowskiej w Strzyżowie
1972	Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazownictwa im. Ignacego Łukasiewicza w Bóbrce
	Muzeum Miasta Jaworzna w Jaworznie
	Muzeum Przyrodnicze Świętokrzyskiego Muzeum Przyrodniczego na Świętym Krzyżu
	Prywatne Zbiory Skamieniałości i Mineralów Jana Sitka w Bondyrzu
1973	Muzeum Ziemi Augustowskiej w Augustowie
	Muzeum Przyrodnicze Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UMK w Toruniu
1977	Muzeum Regionalne PTTK w Iwanowicach Dworskich
1978	Muzeum Ziemi Sadowieńskiej
1980	Muzeum w Praszce
1981	Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrze
1982	Muzeum Przyrodnicze (oddział Muzeum Nadwiślańskiego) w Kazimierzu Dolnym
1989	Parafialne Muzeum Regionalne w Krasnobrodzie
1993	Muzeum Mineralogiczne w Szklarskiej Porębie
1994	Wystawa Przyrodniczo-Kulturowa Pienińskiego Parku Narodowego w Krościenku
	Rezerwat i Muzeum Archeologiczne (oddział Muzeum Historyczno-Archeologicznego w Ostrowcu Świętokrzyskim) w Krzemionkach Opatowskich
	Ośrodek Edukacyjno-Muzealny Roztoczańskiego Parku Narodowego w Zwierzyńcu
	Muzeum Wydziału Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego w Sosnowcu
	Muzeum Geologiczne Instytutu Nauk o Morzu USz w Szczecinie
1996	Muzeum Górnictwa i Hutnictwa Złota w Złotym Stoku
1998	Muzeum Przyrodnicze Wielkopolskiego Parku Narodowego w Jeziorach
	Muzeum Inkluzji w Bursztynie w Gdyni
2000	Muzeum Przyrody (oddział Muzeum Warmii i Mazur) w Olsztynie
	Muzeum-Skansen Ziemi Sokołowskiej w Sokołowie Podlaskim
	Muzeum Bursztynu w Gdańsku
	Muzeum Geologiczne Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UŁ

2001	Muzeum Przyrody i Techniki „Ekomuzeum” im. Jana Pazdura w Starachowicach
	Muzeum Kamieni w Kamieniu Pomorskim
2003	Muzeum Skamieniałych Drzew w Siedliskach
2005	Muzeum Mineralów i Skamieniałości – Święta Katarzyna
2006	Centrum Nauki Kopernik w Warszawie
2007	Prywatne Muzeum Skamieniałości i Mineralów w Dubiecku
2008	Muzeum Górnictwa Rud Żelaza w Częstochowie
2009	Muzeum „Saturn” w Czeladzi
2010	Muzeum Kopalni Rudy Niklu w Ząbkowicach Śląskich

Źródło: Opracowanie własne

Muzea z ekspozycją geologiczną i typowo geologiczne znajdują się na obszarze całego kraju. Łącznie jest 56 tego typu obiektów, wśród których są typowe muzea geologiczne oraz muzea przyrodnicze i inne muzea, w których znajdują się ekspozycje zbiorów geologicznych (tab.1). Najwięcej wspomnianych obiektów znajduje się ich w województwach: dolnośląskim-12, małopolskim- 11 oraz w mazowieckim-7. Jedynym województwem, w którym nie ma muzeum geologicznego jest województwo lubuskie (tab.2).

Tab. 2. Rozmieszczenie obiektów muzealnych wg województw

Województwo	Miasto	Muzeum geologiczne (G) lub z ekspozycją geologiczną (EG)	
dolnośląskie	Jawor	Muzeum Regionalne (EG)	
	Jelenia Góra	Muzeum Przyrodnicze (EG)	
	Kletno	Muzeum Ziemi (G)	
	Legnica	Muzeum Miedzi (oddział Muzeum Bitwy Legnickiej w Legnickim Polu) (EG)	
	Sobótka	Muzeum Ślązańskie im. Stanisława Dunajewskiego (EG)	
	Szklarska Poręba	Muzeum Mineralogiczne (G)	
	Wałbrzych	Muzeum w Wałbrzychu (oddział Muzeum Przemysłu i Techniki) (EG)	
	Wrocław		Muzeum Geologiczne Instytutu Nauk Geologicznych im. Henryka Teisseyre (G)
			Muzeum Mineralogiczne (oddział Muzeum Geologicznego Instytutu Nauk Geologicznych im. Henryka Teisseyre) (G)
			Muzeum Mineralogiczne im. Kazimierza Maślankiewicza, Zakład Gemmologii UWŕ (G)
Ząbkowice Śląskie	Muzeum Kopalni Rudy Niklu (EG)		
Złoty Stok	Muzeum Górnictwa i Hutnictwa Złota (EG)		
kujawsko-pomorskie	Toruń	Muzeum Przyrodnicze Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UMK (EG)	
lubelskie	Bondyż	Prywatne Zbiory Skamieniałości i Mineralów Jana Sitka (G)	
	Kazimierz Dolny	Muzeum Przyrodnicze (oddział Muzeum Nadwiślańskiego) (EG)	
	Krasnobród	Parafialne Muzeum Regionalne (EG)	
	Łęczna	Muzeum Regionalne (EG)	
	Łuków	Muzeum Regionalne (EG)	

	Siedliska	Muzeum Skamieniałych Drzew (EG)
	Zwierzyniec	Ośrodek Edukacyjno-Muzealny Roztoczańskiego Parku Narodowego (EG)
lubuskie	-----	-----
łódzkie	Łódź	Muzeum Geologiczne Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UŁ (G)
małopolskie	Iwanowice Dworskie	Muzeum Regionalne PTTK (EG)
	Kraków	Muzeum Przyrodnicze Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN (EG)
		Muzeum Zoologiczne Uniwersytetu Jagiellońskiego (EG)
		Muzeum Geologiczne Wydziału Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska AGH (G)
		Muzeum Instytutu Nauk Geologicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego (G)
	Krościenko	Wystawa Przyrodniczo-Kulturowa Pienińskiego Parku Narodowego (EG)
	Myślenice	Muzeum Regionalne „Dom Grecki” (EG)
	Ojców	Muzeum Przyrodnicze im. Władysława Szafera (EG)
	Szczyrzyc	Muzeum Klasztorne oo. Cystersów (EG)
	Wieliczka	Muzeum Żup Krakowskich (EG)
Zakopane	Muzeum Tatrzańskie im. dra Tytusa Chałubińskiego (EG)	
mazowieckie	Sadowne	Muzeum Ziemi Sadowieńskiej (EG)
	Sokołów Podlaski	Muzeum-Skansen Ziemi Sokołowskiej (EG)
	Warszawa	Centrum Nauki Kopernik (EG)
		Muzeum Ewolucji Instytutu Paleobiologii PAN (EG)
		Muzeum Geologiczne im. Stanisława Józefa Thugutta, Wydział Geologii UW (G)
		Muzeum Geologiczne P.I.G. (G)
	Muzeum Ziemi (G)	
opolskie	Góra Świętej Anny	Muzeum Czynu Powstańczego (oddział Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu) (EG)
	Praszka	Muzeum w Praszce (EG)
podkarpackie	Baranów Sandomierski	Zespół Zamkowo-Pałacowy (EG)
	Bobrka	Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazownictwa im. Ignacego Łukasiewicza (EG)
	Dubiecko	Prywatne Muzeum Skamieniałości i Mineralów (EG)
	Strzyżów	Spółeczne Muzeum Regionalne im. Zygmunta Leśniaka Towarzystwa Miłośników Ziemi Strzyżowskiej (EG)
	Ustrzyki Dolne	Muzeum Przyrodnicze Bieszczadzkiego Parku Narodowego (EG)
podlaskie	Augustów	Muzeum Ziemi Augustowskiej (EG)
	Białowieża	Muzeum Przyrodniczo-Leśne Białowieckiego Parku Narodowego (EG)
	Łomża	Muzeum Północno-Mazowieckie (EG)
	Suwałki	Muzeum Okręgowe (EG)
pomorskie	Gdańsk	Muzeum Bursztynu (G)
	Gdynia	Muzeum Inkluzji w Bursztynie (G)
	Władysławowo	Muzeum Przyrodnicze Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (EG)
śląskie	Czeladź	Muzeum „Saturn” (EG)
	Częstochowa	Muzeum Górnictwa Rud Żelaza (EG)
	Dąbrowa Górnicza	Muzeum Miejskie „Szygarka” (EG)
	Gliwice	Muzeum Geologii Złóż Politechniki Śląskiej im. Czesława Poborskiego (G)

	Jaworzno	Muzeum Miasta Jaworzna (EG)
	Sosnowiec	Muzeum Wydziału Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego (G)
	Zabrze	Muzeum Górnictwa Węglowego (EG)
świętokrzyskie	Bodzentyn	Muzeum Mineralów i Skamieniałości w Świętej Katarzynie (G)
	Kielce	Muzeum Narodowe (EG)
		Muzeum Geologiczne przy Oddziale Świętokrzyskim PIG (G)
	Starachowice	Muzeum Przyrody i Techniki „Ekomuzeum” im. Jana Pazdura (EG)
	Krzemionki Opatowskie	Rezerwat i Muzeum Archeologiczne (oddział Muzeum Historyczno-Archeologicznego w Ostrowcu Świętokrzyskim) (EG)
	Szydłów	Muzeum Regionalne (EG)
	Święty Krzyż	Muzeum Przyrodnicze Świętokrzyskiego Muzeum Przyrodniczego (EG)
warmińsko-mazurskie	Olsztyn	Muzeum Przyrody (oddział Muzeum Warmii i Mazur) (EG)
wielkopolskie	Jeziory	Muzeum Przyrodnicze Wielkopolskiego Parku Narodowego (EG)
	Konin	Muzeum Okręgowe (EG)
	Kalisz	Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej (EG)
	Poznań	Muzeum Wiedzy o Środowisku Zakładu Badań Środowiska Rolniczego i Leśnego PAN (EG)
	Pyzdry	Muzeum Regionalne Ziemi Pyzdrowskiej (EG)
zachodniopomorskie	Kamień Pomorski	Muzeum Kamieni (G)
	Międzyzdroje	Muzeum Przyrodnicze Wolińskiego Parku Narodowego im. prof. dr. Adama Wodziczki (EG)
	Szczecin	Muzeum Geologiczne Instytutu Nauk o Morzu USz (G)

Źródło: Opracowanie własne

Muzea geologiczne wśród eksponatów, które gromadzą i udostępniają zwiedzającym posiadają: szkice, mapy, czy też plany geologiczne, działły związane z eksploatacją i historią danego złoża, kolekcje paleontologiczne (skamieniałości oraz inne ślady przejawów działalności życiowej organizmów), kolekcje minerałów, skał, meteorytów, kolekcje bursztynów (tab.3).

Wiele polskich muzeów posiada obiekty szczególne, charakterystyczne. Państwo Ewa i Dariusz Siemońscy prowadzą muzeum przekształcone po starej piekarni. Ich kolekcja prywatna krzemienia pasiastego stanowi jedną z największych w Polsce. Bardzo dużym zainteresowaniem cieszy się 100 - kilogramowy okaz kryształu górskiego, sprowadzony z Arkansas, czy też kolekcja malachitów z obszaru dorzecza Konga.

Muzeum w Bondyrzu, a właściwie Prywatne Zbiory Skamieniałości i Mineralów oferuje w swoich zbiorach około 12 tys. eksponatów - dawniej była to największa w Polsce kolekcja skamieniałych roślin i zwierząt. Obecnie jest dostępna w stworzonym przez niego Muzeum Historycznym Światowego Związku Żołnierzy AK Okręgu Zamość (mieszczącym się w jego dawnym mieszkaniu).

Gdańsk oraz mieszczące się tu Muzeum Bursztynu prezentuje głównie rzadkie odmiany

bursztynu wraz z reliefami z kości słoniowej. Głównymi jego atrakcjami są: gabinet bursztynowy oraz jedyna w Polsce inkluzja jaszczurki- „Jaszczurki Gierłowskiej” (*Succinilacerta succinea*), która pochodzi sprzed ok. 40 mln lat.

Muzeum w Gdyni posiada jedną z największych kolekcji inkluzji w bursztynie w Polsce. W swoich zbiorach posiada ok. 14 000 tys. inkluzji zwierzęcych oraz roślinnych. Ponadto obiekt dysponuje również profesjonalnym zapleczem do obróbki bursztynu.

Muzeum Geologii Złóż im. Czesława Poborskiego w gmachu Wydziału Górnictwa i Geologii Politechniki Śląskiej w Gliwicach, posiada 25 000 okazów, w tym: złoża kopalin użytecznych z Polski i innych części świata, kolekcje minerałów- 4 000, skał -13 500 i skamielin- 7 000. Zbiory umieszczone są w pięciu działach: mineralogicznym, kopalin użytecznych, geologiczno-petrograficznym, paleobotanicznym oraz paleozoologicznym.

W zbiorach muzeum znajduje się wiele unikatowych kolekcji autorskich, dużą wartość naukową przedstawiają kolekcje autorskie: księdza Eduarda Klemana, Maxa Grundeya, Ernesta Gallianka oraz księdza Leopolda Jana Szersznika. Ostatnia z nich stanowi najstarszą publicznie udostępnioną kolekcję geologiczną w Polsce (po raz pierwszy w 1802 roku). Muzeum posiada również historyczne kolekcje regionalne między innymi: zbiór skamieniałości górnourajskich łupków litograficznych z Solnhofen, kolekcję skamieniałości dolnodewońskich łupków dachówkowych z Bundenbach, zbiór fauny trzeciorzędowej z Voslau, Baden i Starych Gliwic, kolekcję kości ssaków plejstoceńskich z Pyskowic k. Gliwic, a także okazy meteorytów żelaznych z Afryki, Ameryki Północnej, Polski, czy też Syberii.

O ogromnej renomie tego miejsca oraz jego zbiorów świadczy zarejestrowanie ich w ICOM (International Council of Museums) przy UNESCO w 1994 roku.

Muzeum Kamieni w Kamieniu Pomorskim posiada w swoich zbiorach minerały oraz skamieniałe kości dinozaurów, w tym również gniazdo z 33 jajami dinozaura kaczodziobego. Kolekcję uzupełnia eksponat pochodzący z kosmosu – meteoryt Gibeon.

Eksponaty Muzeum Minerałów w Szklarskiej Porębie uznawane są za jedne z najoryginalniejszych i najbardziej różnorodnych kolekcji geologicznych w Polsce. Liczą one ok. 2 500 okazów. Można wśród nich znaleźć jedyny w Polsce „Las Karboński”, w którym mieszczą się skamieniałe pnie pochodzącego sprzed 300 milionów lat drzewa *Dadoxylon*., Muzeum Geologiczne przy Oddziale Świętokrzyskim PIG w Kielcach gromadzi blisko 220 kolekcji z 12 000 obiektów skalnych, minerałów oraz skamieniałości roślinnych

i zwierzęcych. Zbiory te pochodzą głównie z rejonu Gór Świętokrzyskich. W ekspozycji plenerowej przed budynkiem muzeum, znajdują się okazy większych rozmiarów, np. granitowy gład narzutowy z okolic Sadkowa, skamieniałość czarnego dębu, pochodzącego z rejonów Tarnobrzega, czy też płyty piaskowca z Tumlina. Kolekcje urozmaicają modele dinozaurów.

Ważnym obiektem jest Muzeum Geologiczne Wydziału Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska AGH. Zbiory rozpoczęto gromadzić już w 1919 r., muzeum powstało rok później. Obecnie znajduje się w nim ok. 10 000 tysięcy okazów umieszczonych w ok. 200 kolekcjach, w tym 10 wystawach stałych. Szczególnie ważny i bogaty jest zbiór geologiczny z regionu krakowskiego. Kolekcje skamieniałości oraz minerałów liczą ok. 1 000 eksponatów.

Drugim dużym muzeum geologicznym Krakowa jest Muzeum Instytutu Nauk Geologicznych UJ. Zbiory są gromadzone od 1782 roku. Ogółem obiekt posiada około 175 kolekcji podzielonych na trzy działy: Mineralogia, Geologia dynamiczna oraz Geologia Historyczna. Łącznie gromadzi 31 000 okazów, w tym: 15 000 minerałów oraz 16 skał i skamieniałości.

Muzeum Wydziału Nauk o Ziemi UŚ w Sosnowcu szczyci się bogatą kolekcją- 65 meteorytów, 1361 minerałów, 500 skał oraz 1000 okazów skamieniałości.

Jednym z niewielu muzeów z ekspozycją geologiczną w północnej części Polski jest Muzeum Geologiczne w Szczecinie. Liczy ono 5 000 okazów. W swojej kolekcji posiada wiele okazów skał magmowych, metamorficznych i osadowych, minerałów oraz skamieniałości roślin i zwierząt. Ponadto w tym muzeum turyści mogą podziwiać pokaźną kolekcję piasków z plaż świata, np. Indii, Karaibów, Hawajów, Wysp Kanaryjskich, Nowej Zelandii, czy też Bliskiego Wschodu.

Największym obiektem ze względu na liczbę eksponatów w Polsce jest Muzeum Geologiczne Państwowego Instytutu Geologicznego. W zbiorach tej placówki znajduje się 500 000 okazów. Składają się na nie głównie skały, minerały, skamieniałości. Wiele z nich prezentowanych jest na wystawie stałej podzielonej tematycznie-(Materia Ziemi, Historia geologiczna Polski, Surowce mineralne Polski, Model jaskini, Skamieniały świat, Historia PIG, Magmatyzm, Sedymentacja i diagenesa, Metamorfizm, Model pustyni, Kamień budowlany, Procesy krasowe, Piaskowce z pierścieniami, Opowieści geologiczne) oraz na wystawach czasowych.

Tab. 3. Muzea z ekspozycją geologiczną oraz ich zbiory

Muzeum z ekspozycją geologiczną	Zbiór
Muzeum Ziemi Augustowskiej w Augustowie	Zbiory związane z historią budowy i eksploatacji Kanału Augustowskiego.
Zespół Zamkowo-Pałacowy w Baranowie Sandomierskim	Zbiory o tematyce siarkowo-geologicznej, związane z eksploatacją złoża siarki.
Muzeum Przyrodniczo-Leśne Białowieskiego Parku Narodowego w Białowieży	Zbiory zawierające obiekty geologiczne z rejonu Puszczy Białowieskiej.
Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazownictwa im. Ignacego Łukasiewicza w Bóbrce	Zbiory związane z historią odkrycia ropy naftowej oraz budowy kopalni ropy naftowej.
Muzeum „Saturn” w Czeladzi	Zbiory związane z historią górnictwa węglowego.
Muzeum Górnictwa Rud Żelaza w Częstochowie	Zbiory związane z dziejami i historią rozwoju górnictwa rudnego.
Muzeum Miejskie „Sztęgarka” w Dąbrowie Górniczej	Zbiory zawierające stare mapy górnicze, minerały z całej Polski oraz świata, kości mamuta włochatego i nosorożca włochatego.
Prywatne Muzeum Skamieniałości i Mineralów w Dubiecku	Zbiory liczące kilka tysięcy skamieniałości oraz minerałów.
Muzeum Czynu Powstańczego (oddział Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu) na Górze Świętej Anny	Kolekcja licząca ok. 2,5 tys. obiektów: minerałów oraz okazów paleontologicznych, pochodzących również z rezerwatu geologicznego.
Muzeum Regionalne PTTK w Iwanowicach Dworskich	Kolekcja geologiczna, obiekty głównie z okolic Iwanowic.
Muzeum Regionalne w Jaworze	Zbiory zawierające sudeckie minerały i kamienie szlachetne.
Muzeum Miasta Jaworzna w Jaworznie	Od Elżbiety Trojan - Muzeum Miasta Jaworzna - otrzymałam odpowiedź, że posiadają w swoich zbiorach jedynie jeden obiekt geologiczny. Cała zaś wystawa geologiczna oparta jest na przedstawieniu historii górnictwa rudnego oraz węglowego, mającego miejsce w tymże mieście wraz z uzupełnieniem o wystawę kolekcji rzeźb górniczych wykonanych w węglu.
Muzeum Przyrodnicze w Jeleniej Górze	Niewielka kolekcja minerałów.
Muzeum Przyrodnicze Wielkopolskiego Parku Narodowego w Jeziorach	Zbiory zawierające obiekty geologiczne z terenu Parku Narodowego oraz okolic.
Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej w Kaliszu	Zbiory zawierające obiekty paleontologiczne.
Muzeum Przyrodnicze (oddział Muzeum Nadwiślańskiego) w Kazimierzu Dolnym	Zbiory liczące ok. 10 tys. obiektów geologicznych, głównie z terenu Kazimierskiego Parku Krajobrazowego.
Muzeum Narodowe w Kielcach	Zbiory liczące niedużą ilość skał oraz minerałów.
Muzeum Okręgowe w Koninie	Zbiory mineralogiczne oraz paleontologiczne, skamieniałości zwierząt oraz roślin. Kości dawnych zwierząt kopalnych oraz ssaków, pochodzących z plejstocenu. Oko zwiedzających może również przykuć kompletny szkielet słonia leśnego, który ma duże znaczenie naukowe.
Muzeum Przyrodnicze Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie	Zbiory minerałów i skamieniałości oraz jedyny na skalę światową w całości zachowany szkielet nosorożca włochatego, który wymarł ponad ok. 12 tys. lat temu.

Muzeum Zoologiczne Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie	Zbiory liczące ok. 7 000 okazów. Jedyny, znajdujący się w zbiorach muzealnych okaz czaszki krowy morskiej. Poza tym: szkielet nosorożca włochatego oraz wieloryba-pletwala, papuga Sowa z Nowej Zelandii, która jest na wymarciu. 1 500 gatunków muszli morskich oraz 500 skamieniałości.
Parafialne Muzeum Regionalne w Krasnobrodzie	Zbiory liczące ok. 100 okazów skamieniałości roślin i zwierząt, pochodzących głównie z krasnobrodzkich kamieniołomów.
Wystawa Przyrodniczo-Kulturowa Pienińskiego Parku Narodowego w Krościenku	Kolekcja skał pochodzących z Pienin oraz okolic.
Rezerwat i Muzeum Archeologiczne (oddział Muzeum Historyczno-Archeologicznego w Ostrowcu Świętokrzyskim) w Krzemionkach Opatowskich	Ekspozycja geologiczna związana z eksploatacją i przetwórstwem krzemienia.
Muzeum Miedzi (oddział Muzeum Bitwy Legnickiej w Legnickim Polu) w Legnicy	Zbiory geologiczne związane z wydobywaniem i zastosowaniem rudy miedzi z Polski, jak i całego świata.
Muzeum Regionalne w Łęcznej	Ekspozycja geologiczna przedstawiająca historię górnictwa węglowego.
Muzeum Północno-Mazowieckie w Łomży	Zbiory bursztynu kurpiowskiego.
Muzeum Regionalne w Łukowie	Zbiory minerałów.
Muzeum Przyrodnicze Wolińskiego Parku Narodowego im. prof. dr. Adama Wodziczki w Międzyzdrojach	Zbiór geologiczny zawierający okazy bursztynu bałtyckiego.
Muzeum Regionalne „Dom Grecki” w Myślenicach	Zbiory geologiczne zawierające okazy z Myślenic oraz okolic.
Muzeum Przyrodnicze im. Władysława Szafera w Ojcowie	Zbiory geologiczne oraz paleontologiczne z obszaru Parku Narodowego oraz okolic.
Muzeum Przyrody (oddział Muzeum Warmii i Mazur) w Olsztynie	Niewielka kolekcja geologiczna.
Muzeum Wiedzy o Środowisku Zakładu Badań Środowiska Rolniczego i Leśnego PAN w Poznaniu	Kolekcja zawierająca minerały oraz obiekt z kosmosu: meteoryt z Moraska.
Muzeum w Praszce	Zbiór mineralogiczny.
Muzeum Regionalne Ziemi Pyzdrskiej w Pyzdrach	Zbiór zawierający okazy paleontologiczne, w tym kości mamuta.
Muzeum Ziemi Sadowieńskiej	Zbiór zawierający skały i minerały pochodzące z okolic Ziemi Sadowieńskiej.
Muzeum Skamieniałych Drzew w Siedliskach	Zbiór zawierający fragmenty drzew skamieniałych pochodzących z Roztocza. Jest on największy w Polsce i jeden z największych w Europie, a liczba eksponatów zwiększa się cały czas. W chwili obecnej muzeum posiada ok. 500 okazów o różnych kształtach i wielkościach. Najcięższy pień waży ok. 500kg.
Muzeum Ślązańskie w Sobótce	Zbiór minerałów oraz skał.
Muzeum-Skansen Ziemi Sokołowskiej w Sokołowie Podlaskim	Ekspozycja geologiczna wraz z meteoritem.
Muzeum Przyrody i Techniki	Zbiór zawierający skamieniałości – ślady zwierząt żyjących

„Ekomuzeum” im. Jana Pazdura w Starachowicach	niegdyś w okolicach Gór Świętokrzyskich.
Spółeczne Muzeum Regionalne im. Zygmunta Leśniaka Towarzystwa Miłośników Ziemi Strzyżowskiej w Strzyżowie	Zbiory zawierające okazy paleontologiczne.
Muzeum Okręgowe w Suwałkach	Zbiory geologiczne i skamieniałości związane z regionem Suwalszczyzny oraz okazy skał narzutowych.
Muzeum Klasztorne oo. Cystersów w Szczyrzycach	Bogaty zbiór minerałów, skał i rud, a także zęb mamuta.
Muzeum Regionalne w Szydłowie	Zbiory geologiczne z Gór Świętokrzyskich i okolic.
Muzeum Przyrodnicze Świętokrzyskiego Muzeum Przyrodniczego na Świętym Krzyżu	Zbiory mineralogiczne oraz paleontologiczne z terenów Świętokrzyskiego PN oraz okolic. Ekspozycja związana z historią Gór Świętokrzyskich.
Muzeum Przyrodnicze Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UMK w Toruniu	Zbiory skamieniałości roślin i zwierząt sprzed kilkuset milionów lat, skały oraz minerały.
Muzeum Przyrodnicze Bieszczadzkiego Parku Narodowego w Ustrzykach Dolnych	Ekspozycja przedstawiająca geologię Karpat, a szczególnie Bieszczadów. Zbiory skamieniałości roślin i zwierząt oraz minerałów.
Muzeum w Wałbrzychu (oddział Muzeum Przemysłu i Techniki)	Jedna z największych w Polsce kolekcja odcisków roślin karbońskich.
Centrum Nauki Kopernik w Warszawie	Okazy gładów narzutowych.
Muzeum Ewolucji Instytutu Paleobiologii PAN w Warszawie	Szkielety dinozaurów, ich jaja oraz inne okazy znalezione podczas wypraw do Mongolii, z Pustyni Gobi. 165 000 okazów: 30 500 – minerałów i skał, 105 – meteorytów i tektytów, 29 500 bursztynów i innych żywic kopalnych.
Muzeum Żup Krakowskich w Wieliczce	Ekspozycja geologiczna związana z eksploatacją soli.
Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrze	Zbiór geologiczny.
Muzeum Tatrzańskie im. dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem	Zbiór geologiczny związany z Tatrami i Podhalami.
Muzeum Kopalni Rudy Niklu w Ząbkowicach Śląskich	Minerały wydobyte w kopalni.
Muzeum Górnictwa i Hutnictwa Złota w Złotym Stoku	Kolekcja skał oraz minerałów pochodzących z okolic Sudetów oraz okolic.
Ośrodek Edukacyjno-Muzealny Roztoczańskiego Parku Narodowego w Zwierzyńcu	Zbiory geologiczne związane z Roztoczańskim Parkiem Narodowym oraz regionem.

Źródło: Opracowanie własne

Wraz z rozwojem wiedzy, oraz dostępem do techniki multimedialnych wzrasta poziom świadomości społeczeństwa także w zakresie muzealnictwa. Przyczynia się to do wzrostu zainteresowania obiektami muzealnymi. Ruch turystyczny w polskich muzeach z roku na rok

zwiększa się, tak jak liczba muzeów.

Według danych GUS w 2015 roku polskie muzea odwiedziło 33,3 mln osób. Niezaprzeczalnie, największą popularnością cieszą się muzea artystyczne oraz historyczne. Brak precyzyjnych danych dotyczących frekwencji w poszczególnych typach muzeów, w tym w muzeach geologicznych.

Pewnych informacji o frekwencji w muzeach geologicznych dostarczają dane z poszczególnych, pojedynczych obiektów. Ponadto, pewnych pośrednich danych o frekwencji w muzeach geologicznych, dostarczają różnego rodzaju opracowania dotyczące frekwencji w muzeach ogółem. W publikowanym przez GUS corocznym opracowaniu: „Kultura w 2015”, w jednym z działów: „TOP 30” znaleźć można dane o frekwencji w 30 najczęściej odwiedzanych muzeach w kraju. W 2015 roku na 5 miejscu znalazło się Muzeum Żup Krakowskich w Wieliczce -1 279 341 zwiedzających oraz na miejscu, na 22- Muzeum Tatrzańskie im. dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem z liczbą 210 013 zwiedzających.

W Muzeum w Wieliczce największa liczba odwiedzających jest związana nie tylko z szeroko rozwiniętą działalnością edukacyjną, (prelekcje, konkursy, imprezy plenerowe, warsztaty, pokazy dla dzieci i młodzieży szkolnej), ale również z możliwością zwiedzania ekspozycji w podziemnym muzeum, na głębokości 135m, największym tego typu obiekcie w Europie. Liczba odwiedzających Muzeum Tatrzańskie im. dra Tytusa Chałubińskiego związana jest niezaprzeczalnie z turystami, którzy w sezonie przyjeżdżają do Zakopanego.

Znaczną frekwencją, około 50 000 tysięcy odwiedzających może się pochwalić Muzeum Przyrodnicze w Międzyzdrojach. Wynika to w głównej mierze z sąsiedztwa Wolińskiego Parku Narodowego, oraz innych atrakcji okolic Międzyzdrojów i Świnoujścia: Latarni Morskiej w Świnoujściu, Jeziora Turkusowego.

Wśród innych muzeów geologicznych lub z ekspozycją geologiczną większą frekwencją charakteryzują się: Muzeum Przyrodnicze w Jeleniej Górze (około 40 000), Muzeum Przyrodnicze w Kazimierzu Dolnym (około 25 000 odwiedzających), Muzeum Geologiczne P.I.G (średnio około 14 000 odwiedzających). Podobną frekwencję wykazuje Muzeum Przyrodnicze w Ośrodku Muzealno-Dydaktycznym w Jeziorach. Rocznie odwiedza je 10 000 – 15 000 turystów.

Podsumowanie

Muzea geologiczne stanowią ważną grupę wśród innych obiektów muzealnych. Ze względu na specyfikę zbiorów, ich lokalizacja wiąże się z regionami o urozmaiconej budowie geologicznej oraz rzeźbie krajobrazu: obszarami górskimi, wyżynnymi, nadmorskimi. Znaczna liczba muzeów geologicznych znajduje się w regionach występowania i eksploatacji surowców mineralnych. Ponadto istotną rolę odgrywają obiekty związane z ośrodkami naukowymi, gdzie muzea i ekspozycje geologiczne towarzyszą wydziałom geologicznym ośrodków akademickich.

Muzea geologiczne posiadają ogromną wartość naukowo-dydaktyczną, stwarzają możliwości poznawania dziejów geologicznych oraz historii krajobrazu, fauny i flory obszarów, w których się znajdują. Współcześnie obiekty te, wraz z rozwojem technik multimedialnych (filmy, wystawy, prezentacje multimedialne) oraz unowocześnieniami w zakresie aranżacji wnętrz i sposobów prezentacji zbiorów, stają się ważnymi docelowymi obiektami ruchu turystycznego oraz uzupełniają atrakcyjność turystyczną miejscowości i regionów turystyczno-wypoczynkowych, w których są zlokalizowane.

Bibliografia

1. Ghirardo D., 1999, Architektura po modernizmie. Toruń, 1999, s. 70-92
2. Jakubowski K.J. 2009, Dziedzictwo geologiczne w muzealnej przestrzeni. Akademickie Muzea Geologiczne w upowszechnianiu wiedzy o Ziemi, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 17-18.
3. Jodłowski A. 2012., Oferta kulturalno-turystyczna i edukacyjna Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka. Muzeum Żup Krakowskich – II Konferencja Muzeów Górniczych i Skansenów Podziemnych w Polsce, Wieliczka, s. 145-150.
4. Kopczyński K. 2009, Rola muzeum geologicznego w rozwijaniu zainteresowań interdyscyplinarnych uczniów i studentów. Akademickie Muzea Geologiczne w upowszechnianiu wiedzy o Ziemi, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 77-87.
5. Krzeszowska E. i Machłajewska I. 2012, Odkrywanie historii zbiorów Muzeum Geologii Złóż w Gliwicach – Śladami niektórych metryczek okazów paleontologicznych. *Górnictwo i Geologia*, tom 7, zeszyt 3, s. 47-55.
6. Manecki A. 2009, Funkcje dydaktyczne, badawcze i popularyzacja nauk mineralogicznych w muzeach akademickich. Akademickie Muzea Geologiczne w upowszechnianiu wiedzy o Ziemi, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 45-46,
7. Mizerski W. 2016., Muzea geologiczne dla edukacji i nauki. *Przegląd Geologiczny*, vol. 64, nr 9, s. 758-765.
8. Mizerski W. i Urban H. 2006., Muzeum Geologiczne Państwowego Instytutu Geologicznego w Warszawie w latach 1919-1939. *Przegląd Geologiczny*, vol. 54, nr 5, s. 388-391.

9. Oszujca P. i Bela Z., 2013, Ulisses Aldrovandi, jego kolekcja przyrodnicza oraz związki z polskimi uczonymi (Część 1). *Opuscula Musealia* 21, s. 170-172.
10. Pieńkowski G., 2011., Geologiczne muzea i parki tematyczne dźwignią edukacji, rozwoju i biznesu. *Przegląd Geologiczny*, vol 59, nr 4, s.323.
11. Rottermund A., 2005, Nowy kształt Instytucji Muzealnej. *Rocznik Lubuski Tom 31, cz. 1*, s. 11, 14.
12. Skoczylas J., 2009, O popularyzacji nauk o Ziemi. *Akademickie Muzea Geologiczne w upowszechnianiu wiedzy o Ziemi*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2009, s. 35-36.
13. Słomka T. i Mayer W., 2011, , Geoturystyka - interdyscyplinarna specjalność kształcenia. *Przegląd Geologiczny*, vol. 59, nr 4, s. 329, 333-334.
14. Żygulski Z., 1989, Muzea na świecie. Wstęp do muzealnictwa. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa., s. 75-105.
15. Artykuł 1 Ustawy z dnia 29 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o muzeach Dz. U. z 2007 r. Nr 136, poz. 956, z późniejszymi zmianami